

Безшура Анна Юліанівна
к.е.н., доцент
Житомирський державний
технологічний університет
Україна, м. Житомир

СПІЛЬНІ ПІДПРИЄМСТВА ЯК САМОСТІЙНІ УЧАСНИКИ ЗОВНІШНЬОЕКОНОМІЧНИХ ВІДНОСИН

Еволюція природи та характеру послуг, інтеграція науки і виробництва, торгівлі і промисловості привели до суттєвих змін в умовах діяльності ринків, у суб'єктній інституціональній структурі. Освоєння нових ринків збуту, наявність у різнонаціональних суб'єктів підприємництва широкого спектра спільних господарських цілей привели до виникнення нової інституціональної структури в міжнародному бізнесі – спільних підприємств. На сьогодні поняття і статус спільного підприємства визначається Законом України „Про зовнішньоекономічну діяльність”, за яким спільні підприємства є самостійними учасниками зовнішньоекономічних відносин і відповідно до статті 1 цього Закону визначаються як підприємства, які базуються на спільному капіталі суб'єктів господарської діяльності України та іноземних суб'єктів господарської діяльності, на спільному управлінні та на спільному розподілі результатів та ризиків [1].

Термін «joint ventures», який частіше за інші зустрічається у вітчизняній літературі, в західній трактовці являє собою більш широке поняття, ніж „спільні підприємства”, й поєднує багато видів спільної діяльності, зокрема, міжфірмові контрактні зв'язки. В цілому в економічній літературі і в багатьох документах ООН під спільними підприємствами розуміють економічну форму зв'язків, що мають такі ознаки: 1) загальний капітал; 2) спільна господарська діяльність; 3) спільне керування; 4) розподіл прибутків та ризиків [2, 12]. В нашій країні спільним підприємством називають таку форму господарсько-правового співробітництва з іноземним партнером, при якому утворюється загальна виробнича база та виробляється продукт, який знаходиться в загальній власності партнерів. Наявність загального майна суттєво відрізняє їх від інших форм міжнародного господарського співробітництва, а участь іноземного партнера – від суто внутрішніх СП, що створюються за участю вітчизняних організацій і підприємств.

Більш загальне трактування, яке зараз стає загальноприйнятим, розглядає спільне підприємство як таке партнерство, коли дві або кілька фірм створюють організацію для здійснення виробничої економічної діяльності, в якій кожний партнер бере активну участь в розробці та прийнятті рішень. Кожна сторона СП робить істотний внесок у вигляді капіталу і технології, досвіду маркетингу та реальних активів. Партнери також можуть сприяти доступу до їх торговельних мереж [3, 6].

Спільне підприємство – це не тільки форма використання іноземного капіталу, але й форма організації та здійснення конкретної господарської діяльності. Існування національних та іноземних учасників СП знаходить своє відображення у його внутрішньому устрою. У зв'язку з цим великого значення набуває правова форма, яка уособлює в собі спільну організацію господарської діяльності національного та іноземного засновника.

Спільні підприємства як форма економічних міждержавних відносин закономірно розвиваються в процесі еволюції світогосподарських зв'язків, що пояснюється їх перевагами порівняно з іншими видами спільного підприємництва. Переваги спільних підприємств полягають в тому, що завдяки їм стабілізується довготривалість угод про спільну діяльність; реалізується можливість комплексного використання зусиль партнерів при взаємодії в науково-дослідній, виробничій та збутовій діяльності; об'єднуються найбільш сильні взаємодоповнюючі елементи продуктивних сил, що належать партнерам для досягнення найкращого кінцевого результату; забезпечується контроль з боку партнерів як за виробничим процесом, так і за процесом матеріально-технічного забезпечення та реалізації продукції підприємства; забезпечується спільна відповідальність партнерів за ефективність діяльності підприємства; зменшується ризик, особливо політичний. Дуже часто СП – це єдина або найбільш заохочувана форма проникнення підприємницького капіталу в іншу країну.

У країнах ЄС при створенні СП часто враховуються такі мотиви, як раціоналізація виробництва, оптимізація його структури і параметрів діяльності, більш тісна інтеграція НДДКР і масового, великомасштабного, серійного виробництва. Для країн, що розвиваються відносно важливішим мотивом створення СП є забезпечення доступу до прогресивного обладнання, «ноу-хау», до досягнень сучасного науково-технологічного прогресу. СП покликані і можуть внести значний внесок в структурну перебудову української економіки, в оптимізацію зовнішньоекономічних зв'язків держави.

Спільні підприємства слід розглядати як нову для умов України форму господарювання і вид зовнішньоекономічної діяльності, сформованої на принципах ринкової економіки, поєднання інтересів вітчизняних і зарубіжних підприємств в її здійсненні. Основна мета, функції і завдання СП, розташованих на території України, полягають в залученні в країну іноземного капіталу і прогресивних технологій; підвищення на цих засадах якості продукції робіт і послуг та ефективності виробництва, інтеграції країни в світову систему господарювання. З цих позицій розвиток спільного з іноземними державами підприємництва слід розглядати як реальний шлях виходу економіки України з кризи та подальшої стабілізації.

В цілому для розвитку українсько-зарубіжних СП притаманні: висока динаміка; розширення масштабів, видів і сфер діяльності; географічна диверсифікація, як за кількістю країн-партнерів, так і за розподілом по областях України, оскільки діє ряд факторів, які сприяють створенню спільних підприємств:

- географічна близькість України до країн Західної і Східної Європи;
- спільність історико-культурних цінностей з європейськими країнами;
- наявність сировинних і трудових ресурсів;

- наявність ринку збуту на більшість товарів широкого вжитку, харчової промисловості, нові технології тощо [4].

В Україні сформовано непогані умови для створення СП, але одночасно дещо звужується чітко визначеним часом пільговий режим, погіршується інвестиційний клімат в країні. Таким чином, спільні підприємства, по-перше, суттєво не впливають на стан національної економіки України через відносно незначні масштаби своєї діяльності на внутрішньому та зовнішньому ринках, а по-друге – активно не сприяють вирішенню завдань, які визначені для іноземного інвестування як пріоритетні.

Отже, феномен міжнародного спільного підприємства проявляється через кілька суттєвих ознак, коли вони одночасно виступають як: а) форма міжнародного бізнесу та б) його специфічний суб'єкт; в) спосіб входження у зарубіжний ринок; г) різновид прямого іноземного інвестування; д) нова форма господарювання у країнах з трансформаційною економікою.

Список використаних джерел:

1. Закон України „Про зовнішньоекономічну діяльність” [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=959-12>
2. Клименко К.О. Створення СП як засіб включення України у світогосподарські зв'язки: Автореф. дис. к.е.н.: 08.05.03 / НАН України. Ін-т світової економіки та міжнародних відносин. – К., 1995. – 24 с.
3. Гайдучок І. Г. Спільні підприємства / І. Г. Гайдучок – К: Знання, 1989. – 46 с.
4. Томилин Н.А. Функционирование совместных предприятий в Украине: теоретические и практические аспекты / Н. А. Томилин, Л. О. Киржнер, Т. И. Лепейко. – Харьков: Основа ХДУ, 1994. – 80 с.